

TEKSTER OM NATUREN I BYEN

Bynatur-haiku

Fag
Dansk

Beskrivelse

Haiku-digte om bynaturen.

Formål

Kendskab til haiku-digtning. Præsentation af tekst i samspil med andre udtryksmidler. Overvejelser omkring naturens rolle som inspiration til poesi.

Forberedelse og materialer

Klassiske haiku er ultrakorte naturdigte på 17 stavelser, fordelt på tre linjer med 5-7-5 stavelser. Der er ingen regler om rim eller rytme, så lad endelig ikke eleverne bruge tid og kræfter på at få det til at rime. Fortæl eleverne, at haiku-digte handler om noget, man oplever med sine sanser: ser, hører, føler, lugter eller smager, og at der altid er et stykke konkret natur beskrevet. Digtene skal være enkle, handle om naturen og gerne også om menneskelivet, om menneskets forhold til den oplevede

natur. Digtene foregår i nuet og beskriver en begivenhed på samme måde som man fanger et motiv med sit kamera.

Det giver derfor god mening at hente inspiration til sin haiku-digtning med kameraet i naturen. At tage billedet selv og være til stede og sanse situationen. Det fastholdte billede og oplevelserne i naturen bruges til at skrive digtene efterfølgende.

Et eksempel på haiku:

*"Bladene visner
Ingen æbler i træet
Fuglereden er tom"*

Et andet eksempel:

*"Skader i haven
Går rundt sorte og hvide
Føler sig hjemme"*

Eksempler fra "At skrive haiku" af Hanne Hansen og Sys Matthiesen, 2003 samt [Sys Matthiesen](#).

Sådan kan du arbejde med emnet

Lad eleverne tage billeder med deres mobiler af naturmotiver. Billederne skal enten være forlæg eller illustrationer til haiku-digte, som skrives i klassen. Sæt regler op for billederne, ligesom der er regler for struktur og form i digtene. Det kan være regler for, hvor billederne skal tages eller hvilke motiver.

Udvalgte billeder bruges til digtene. Eleverne udvælger selv billederne, der skal printes.

Lad eventuelt eleverne skrive digtene i par, så de bytter billede og både skriver med inspiration i eget og andres billeder, skiftes til at skrive en linje hver eller hjælpes ad to og to.

Det kan være en hjælp først at notere nogle enkle ord til digtet. Først kan eleverne skrive noget at det, de kan se på billedet. Derefter kan de skrive stikord til andre sansindtryk; lyde, lugte eller smagsindtryk.

Prøv at udfordre eleverne ved at stille krav om, at der ikke må bruges udsagnsord i haiku-digtene.

De kan også stille andre regler op for sig selv; f.eks. at de to første linjer skal omhandle naturen på billedet og sidste linje skal handle om menneskets forhold til denne natur.

De kan arbejde med at skrive et lydord eller lydefterlignende ord, onomatopoietikon, ind i digtet (plask, bum, pip, miau, skratte, kvitre, hvisle osv.).

Tekst: Katrine Minddal
Redigering: Karsten Elmoose Vad
Layout og grafik: Inger Chamilla Schäffer, Grafikhuset

Forslag til videre arbejde

Print digte og billeder hver for sig og lad eleverne prøve at parre dem.

Forbered en udstilling af digte og billeder, gerne som komplekse produkter. Eleverne kan få forskellige roller: Nogle kan printe billeder og lave rammer, nogle kan opsætte digtene flot eller kalligrafere dem osv.

Billederne med tilhørende digte kan udstilles fysisk eller på nettet, f.eks. på skolens hjemmeside.

Der kan også arrangeres oplæsning. Lad eleverne øve sig på at læse deres digte langsomt og med god pause imellem linjerne.

Gå videre med andre digtformer. Ritorneller er også trelinjede digte, og her skal første og tredje linje rime, mens der ikke er krav til stavelserne. Eleverne kan skrive deres egne med udgangspunkt i bynaturen og arbejde med eksempler på ritorneller fra Emil Aarestrup, der også brugte naturen som inspiration til digtning. Her er et eksempel af "Digte" (1825 – 1835)

"Blomst af Violen

I denne lille Lund ved Veien

Her kan vi skjule os for Solen"

Litteratur og links:

www.haikudanmark.dk

www.litteratursiden.dk

TEKSTER OM NATUREN I BYEN

Naturen, byen og lyrikken

Fag

Dansk og biologi

Beskrivelse

Arbejde med lyrik og bynatur. Med inspiration fra Inger Christensens tekster prøver eleverne kræfter med dels at bruge den omgivende natur som inspiration og dels at bruge systemer som ramme for poesi.

Formål

At skærpe blikket for naturen i byen og sætte ord på den. At beskrive bymenneskets forhold til naturen på en litterær form og overveje, hvordan naturen fungerer som inspiration. Kendskab til digte og noveller med naturindhold og til hvordan regler og systemer kan være ramme for kreativitet. At stifte bekendtskab med Inger Christensens poesi og med systemdigtning.

Forberedelse og materialer

Læs Inger Christensens korte novelle "En vandring i den alfabetiske natur" fra 1980 og eventuelt dele af digtsamlingen "Alfabet" fra 1981 som inspiration.

Se materiale om Inger Christensen, f.eks. på www.litteratursiden.dk og www.kulturkanon.dk.

Print skemaer med felter til hvert af alfabetets bogstaver, hvor der kan noteres bynatur-ord. Der skal være et til hver elev, men de må gerne arbejde sammen i par eller grupper.

Sådan kan du arbejde med emnet

Lad eleverne skrive deres egen version af en vandring i den alfabetiske natur – der her bliver til en vandring i den alfabetiske bynatur. Undervejs i Christensens tekst dukker der ord med naturindhold op i kursiv. Disse ord har begyndelsesbogstaver efter alfabetet: abrikostræ, bæk, citron, dild, enebær, figner osv. Ordene er flettet ind i teksten og er kun markeret ved at være i kursiv.

Et citat fra tekstens start:

"Jeg mener det er den 15. april, og hvis jeg ellers befinder mig der hvor jeg tror jeg befinder mig, et eller andet sted i de sydlige dele af landet, så må klokken efter lyset at dømmе være ca. 19.

Der er sket følgende i dagens løb: da jeg vågnede, lå jeg under et lille *abrikostræ*. Aldrig i hele mit liv er jeg blevet så forbløffet. Jeg havde ventet, at mine bortførere ville holde mig indespærret og forlange løsepenge, og så lå jeg der og stirrede op i et blomstrende træ. Jeg kan huske, at jeg grinede højt. Og tænkte at de åbenbart havde opdaget, det var den forkerte mand de havde fået fat i, og så havde de bare smidt mig ud et eller andet sted langs vejen."

Denne struktur skal eleverne efterligne i deres egen tekst, og til denne brug skal de have en liste med naturord i alfabetisk rækkefølge.

Disse ord skal nedfældes på en tur i bynaturen. Lad eleverne gå gruppevis ud i byrummet og notere bynatur-ord med alle bogstaver (i det omfang, de kan: Nogle bogstaver

som x og z, og måske c, æ, ø og å kan være for svære – de er sat i parentes). Eleverne får hver deres skema at notere på, men må gerne hjælpes ad og deles om ordene. Deles man om at udfylde skemaer i gruppen kan nogle få ansvar for at notere sanseord, der passer til - knyttet til farver, lyde, lugte og smage: rød, knaldgul, pippen, sødlig, råddent og lignende. Disse ord kan også bruges i elevernes tekster. Skemaet gennemgås inden turen til forskellige steder i byrummet, så alle er med på hvad der skal noteres og af hvem.

Det er muligt at differentiere og organisere gruppearbejdet på forskellige måder (forskellige opgaver og forskellige roller) og alligevel lade eleverne hjælpes ad i grupperne. For nogle elever er opgaven med at spotte ting med hvert bogstav tilstrækkelig, mens andre måske kan få lov at finde et tillægsord med hvert bogstav også (bølget bark, knasende kastanjer, livlige løbebiller eller smattede svampe).

TEKSTER OM NATUREN I BYEN

Eksempel på lidt af et udfyldt skema:

Bogstav	Ekstra beskrivelse (tillægsord med samme bogstav)	Naturord (navneord) med samme bogstav	Sanse-ord (behøver ikke være med samme bogstav)
A	Arrige	Alliker	Skrattende, højt
B	Bulet	Bark	Fugtig, lugter råddent

De færdige alfabet-lister med bynaturord skal bruges til at skabe elevernes egne tekster. De kan være korte eller lange, men det er godt, hvis de bliver forbundet med en vis sproglig variation og opfindsomhed og ikke bare: "så så jeg et agern og jeg så et bøgeblad og jeg så en citron...". Hvad kunne der foregå udenfor i byen med alle tingene fra listen? Hvilken historie kan man få ud af alle de ord?

Eleverne kan arbejde to og to om deres tekst eller alene.

Spørgsmål, du kan arbejde med

Hvordan beskriver vi naturen omkring os? Hvad gør beskrivelsen poetisk? Hvilke ord, udtryk og sammensætninger? Hvordan kan man hjælpe kreativiteten på vej ved at opstille systemer, man skal digte/skrive efter? Kan vi selv finde på andre "benspænd" og regler til at skrive vores egen naturpoesi?

Baggrund

I flere af Inger Christensens værker bruger hun naturinspiration og systemer som grundlag for sin poesi. Der er tale om systemdigtning, hvor en fastlagt struktur er den ramme, fantasi og sprog skal bruges indenfor. Det kan både være en alfabetisk tilgang og en kombination af bogstavsrække og et matematisk system (Fibonacci's talrække).

I Inger Christensens digtning er der fokus på sproget som formende og skabende i vores forhold til naturen – som mennesket er en del af og hvis principper det er underlagt. Tekster, hvor opbygningen er styret af formelle principper i højere grad end af handling og indhold, har været kendt og anvendt længe. Man kan betegne det som systemdigtning, et udtryk, der dog særligt forbindes med den eksperimenterende litteratur i Danmark omkring 1970, bl.a. Inger Christensens.

Forslag til videre arbejde

Skriv digte ud fra et enkelt af bynaturordene, hvis begyndelsesbogstav så skal være gennemgående i hele digtet. Eksempel:

*"Billen bener af sted over den bulede, brune jord
Brombær brister bag bladene og bombarderer billen"*

Eventuelt kan der læses udvalgte digte fra Inger Christensens "Alfabet" eller "Sommerfugledalen".

Man kan arbejde med naturen som inspiration for poesi generelt. Find andre eksempler på digte med naturindhold. Der kan arbejdes videre med systemdigtning. Læs f.eks. tekster af forfattere som Svend-Åge Madsen, Per Højholt, Klaus Høeck eller Hans-Jørgen Nielsen.

Prøv at lave grafiske digte, hvor digtenes placering på papiret udgør en form, f.eks. inspireret af former i bynaturen.

I samarbejde med biologi kan man træne faglig skrivning ved at lade eleverne lave deres eget lille bynaturleksikon. Her skal der laves en kort biologifaglig beskrivelse af (udvalgte) ord fra elevernes lister.

Lav koblinger til menneskets øvrige systematiske blik på naturen: Inddelinger og kategoriseringer i naturhistorien, stamtræer og systemer (f.eks. Linnés).

Litteratur og links

Inger Christensen: "En vandring i den alfabetiske natur" (1980) i: Vibeke Brock og Niels P. Frede Sørensen (red.): "Natur/menneske - menneske/natur", Kaskelot, Biologforbundets Forlag 1981.

Inger Christensen: "Alfabet", Gyldendal 1981 og "Sommerfugledalen", Brøndum 1991.

Litteratursiden: www.litteratursiden.dk, se under forfattere og søg på Inger Christensen for portræt og anmeldelser
Kulturkanon: www.kulturkanon.dk, hvor Inger Christensens "Sommerfugledalen" er med som en del af Kulturministeriets Litteraturkanon.

TEKSTER OM NATUREN I BYEN

Skema til Vandring i den alfabetiske bynatur:

Navn:

Sted:

Dato:

Bogstav	Ekstra beskrivelse (tillægsord med samme bogstav)	Naturord med samme bogstav (navneord)	Sanse-ord (behøver ikke være med samme bogstav)
A			
B			
(C)			
D			
E			
F			
G			
H			
I			
J			
K			
L			
M			
N			
O			
P			

TEKSTER OM NATUREN I BYEN

Skema til Vandring i den alfabetiske bynatur:

Navn:

Sted:

Dato:

Bogstav	Ekstra beskrivelse (tillægsord med samme bogstav)	Naturord med samme bogstav (navneord)	Sanse-ord (behøver ikke være med samme bogstav)
(Q)			
R			
S			
T			
U			
V			
W			
(X)			
(Y)			
(Z)			
(Æ)			
(Ø)			
(Å)			